

szonyok megváltozása is, — előbb-utóbb jelentkezik a világ újrafelosztásának megkísérlése az előretörő imperializmusok részéről. Így volt ez már 1914-ben Németország részéről s erre törekszik Hitler is. A Korunk előző számában felvázoltuk a német politika dialektikus fejlődésének menetét s kifejtettük, hogy Németország szerkezeti adottságainál fogva a belső és külső katasztrófa szirtjei között laviroz. A szociológiai előrelátás még nem tart a jövődőlésnél, de a fejlődési tendenciák felismerése már lehetséges. Annyi bizonyos, hogy Hitler uralomrajutása óta a háborús vállalkozások erői Németországban új erőre kaptak és világszerte érezhetővé tették a békebontó törekvések földalatti és földfeletti munkáját. Vagy sikerül a béke megóvó erők falanxját kikovácsolni vagy Európa menthetetlenül! bele zuhan egy újabb világháborúba, amelynek mindent megsemmisítő pusztulásait még az a derengő remény se kompenzálhatja, hogy a háború meghozza a társadalom változtató erők győzelmét. Prevenció, megelőzés a háború rémével szemben, ez az egyetlen út. Ami most történik döntően befolyásolja a következő évek, sőt évtizedek történéseit. Vagy sikerül kollektív békeegyezségbe szervezni a széthúzó hatalmi erőket vagy Európa és a világ az imperialista expanszió anarchiájába hullik.

Neufeld Béla

A VILÁGGAZDASÁG MAI HELYZETE

A válság világgazdasági lefolyása nem egyenesvonalú, hanem hullámvonalszerű tendenciát mutat, bár a javulás hullámhegyei a depresszióhoz képest felfelé mutatnak, még akkor is, ha a hullámvonal tengelye lefelé irányuló. Jelenleg úgy látszik, ilyen hullámhegyben vagyunk és a közgazdasági lapok nem győznek arról beszélni, hogy túl vagyunk a mélyponton. Csakugyan: a mélypont 1932-ben volt, azóta többrendbeli javulás következett be, amelyet itt — a rendelkezésre álló helyhez képest — főbb vonásaiban érintünk.

Ami a legfeltűnőbb a mai helyzetben, az a nyersanyag árak emelkedése. Bár ez az emelkedés nem egységes, egyes nyersanyagoknál nagy mértékű. Így pl. egy éven belül az ólom emelkedése 22%, a cink ára 6%, nyersolaj 26%, juta 16%, selyem 50%, bőr 47%, míg ellenben árzuhanást, vagy változatlan árakat mutatnak: a gyapot, cin, ezüst, stb. A világ rézfogyasztása a gazdasági válság mélypontja óta megduplázódott. Az angol vasipar termelése nagyobb, mint valaha és a holland ültetvényesek újra osztalékot kapnak hollandindiai ültetvényeik révén. De már az emelkedő áruanyagok felsorolása is mutatja, hogy ez az áremelkedés elsősorban politikai, pontosabban szólva katonai: a fegyverkezési verseny okozta kereslet emeli az árakat. Tartós javulást vagy egyenesen a válság elmúlását pedig háborús készülődésektől várni nem lehet.

Ha ez az áremelkedés a nyersanyagtermelő országokban jelenleg virágzó konjunkturát okoz is (Délamerika, Ausztrália, Holland- és Angol-India) úgy a tőkésrend ellenmondásai gondoskodnak máris ellenkező tendenciákról, amelyek idővel lerontják a javulás hatását. Így pl. köztudomású, hogy Japán milyen olcsón termel. Japán ma a világ textilkivitelének felét látja el. Szükséges tehát, hogy a többi textiltermelő ország áraiban igazodjék a japán dumpingárhoz. Hogy ez mit jelent, világosan mutatja az angol gyapotipar 1935-ös mérlege, amelyből kiderül, hogy átlagban véve az angol gyapotfeldolgozó ipar 1935-ben csupán 1.64 százalék osztalékot fizetett részvényeseinek. Ezt a számot kell szem előtt tartaniok mindazoknak, akik az autarkian alapuló új angol iparágak óriási osztalékait hozzák fel a javulás igazolására. (Angol áruházak, autógyárak 90-100% osztalékot fizettek, angol bankok 14-18%-ot.)

Egyébként: a nyersanyagárak minden emelkedése ellenére ezek még jóval az 1929-es — válság előtti — árak alatt maradnak, még pedig — átlagban számítva — 50%-kal. Körülbelül ugyanannyival maradnak a munkabérek is, az 1929-i munkabérek alatt. A tömegek vásárlóereje pedig — ami döntő jelentőségű a válság állítólagos leküzdésében, illetve elmulasztásában — nem emelkedett, mert hiszen az en gros árak a világ nagyrésztében (az egyes aranyvalutájú országok kivételével) emelkedtek, így pl. Angliában az en gros árak az 1929-es nivót 20%-kal haladják meg. Evvel szemben a szénbányamunkások béremelése Angliában átlagos 38/5 sh. munkabérnél, 1 sh. vagy annál kevesebb, tehát kevesebb 3%-nál. Az Egyesült Államokban pedig egy év alatt az életfentartási költségek emelkedése 5%, míg csupán az élelmiszerek áremelkedése 12%. A „Verelendung”, a tömegek nyomorának növekedése, az életszínvonal süllyedése tehát fokozódik, egyes termelési ágak profitnövekedése ellenére is, csökken tehát a vásárlóképeség és ezzel illuzórikussá válik a válság leküzdése.

Ugyanígy ellenmondások mutatkoznak egyéb vonatkozásokban. Tény pl., hogy a termelési index a válság mélypontjai óta jelentősen emelkedett. Az 1929-es termelési indexet 100-nak véve, a termelési index alakulása a következő:

	USA	Canada	Anglia	Németország	Japán
1932	48	52	78	51	85
1935	85	86	103	102	141

Ezzel szemben állnak az árnyoldalak. Az U. S. A.-ban 10-12 millió munkanélküli van és kísért az infláció és a tömegnyomor veszedelem. Anglia állítólagos jólétének kulcsa az autarkia és az építkezési spekuláció, amely — bizonyos határon felül — már nem egészséges gazdasági befektetés, hanem a tőke kivonása a termelésből és befektetése értékálló ingatlanba, ami a gazdasági vérkeringés megállításához vezet. Vonatkozik ez a kritika az egész világon megindult építkezési lázra, amely csakugyan láz, vagyis betegség tünete. A német helyzet sokkal jobban ismert a *Korunk* olvasói előtt, semhogy azt részletesen kellene tárgyalnunk és a „javulás” talmi értékére rámutatnunk. Csupán annyit említenünk meg, hogy amíg Németországban a termelési javak (gyári berendezések, gépek, utak, fegyverkezés) indexe a Hitler alatt több, mint kétszeresére szökkent, addig a fogyasztási értékek termelése alig áll az 1932-es a3-nívó fölött. Mászóval: minden konjunkturaszólammal szemben áll a tény, hogy a tömegek fogyasztása 4 millió azelőtti munkanélkülinek a termelésbe való bekapcsolódása ellenére is — annyi, mint azelőtt. 1935 folyamán a fogyasztás 5% csökkenést mutatott, tehát a tömegnyomor nőtt. A termelésbe ujonnan beállítottak átlagos munkabére évente RM. 1250, amiben azonban benne van a hivatalnokok, tisztviselők munkabére is, tehát a német munkás ennél kevesebbet keres, vagyis havi 100 RM.-nál kevesebbet.

Ahol azonban a világon javulás — látszat javulás — mutatkozik, ott ez főleg az autarkianak köszönhető. Az a paradox helyzet állt elő az utóbbi évek folyamán, hogy a mezőgazdasági országok áttértek az iparosításra, míg az ipari országok igyekeztek termelésüket reagrarizálni. Példa az előbbire a vámhatárok mögé zárkózott balkáni országok textiliparának hatalmas megnövekedése, míg az utóbbira Anglia és Németország mezőgazdaságának mesterséges felvirágoztatása. Az utóbbi irányzat részben katonai jellegű, amennyiben védekezést jelent egy

háborús blokádnak lehetőségével szemben. Az autarkianak két következménye van: az egyik, hogy a javakat nem ott termelik, ahol az a legelőnyösebb, hanem — politikai megfontolásoktól vezettetve — mindent **igyekeznek** mindenütt termelni, tehát drágábban, mintha az arra előnyös termelési helyről importálnának — ami drágaságot, élelnívó süllyedést, tehát a válság kiélesedését vonja maga, után. A másik elvi jelentőségű hibája az autarkianak: ha valamely ország igyekszik kicsiben a világtermelést otthon utánozni tőkés alapon, úgy megismétlődik — a mostani átmeneti autarkias konjunktura után — az illető országban kis méretekben a világgazdasági válság, a termelés és fogyasztás összhangjának hiánya következtében. A világválság autarkiaival való leküzdése tehát végeredményben a válság országokénti megismétlődését vonja maga után.

Voltaképpen ma már nincs is világgazdaság, egységes világpiaccal, mert a számos országban fennálló valutakorlátozás termelési- és árszigeteket hozott létre, amelyek közt csakis mesterséges kapcsolatok állnak fenn, a pénzrendszer teljes kikapcsolásával. A különböző clearing-rendszerek mind tünetei a beteg gazdasági szervezetnek és a tény, hogy ma már a pénz kikapcsolásával országoként árut cserélnek áruért, s ez tökéletesen mutatja a pénz bukását. De ezt igazolja a kapitalizmus fellegvárának, Angliának „capital embargo”-ja is, vagyis a tőke kiviteli tilalom (a londoni pénzpiacon évek óta szünetelő pénzkikölcsönzés külföldre), amelyet csupán a nemrég kivitelre került Franciaországnak adott kölcsön tört át. Magánkölcsönt azonban külföldre nem folyósít a londoni pénzpiac. Amíg a tőkés termelési rend virágkorában ezt a rendszert egyesek „értékpapirkapitalizmusnak” hívták, az értékpapirtőzsdék korlátlan uralmát jelezve evvel a szóval, addig ma a tőzsdék csak látszatéletet élnek. Valamikor a tőzsde a pénz piaca volt, az a hely, ahol a pénz kereslete és kínálata megtalálta egymást, ahol új vállalatok megtalálták a haszon reményében befektetésre hajlandó pénztőkét. Ma azonban a fasiszta országokban nincs többé részvénykibocsátás a szó régi értelmében, az állam vette át az új ipari vállalatok finanszírozásának feladatát. Spekuláció sincs, a szó régi értelmében és nincsenek olyan nevek ma, mint *Hatry*, *Kreuger*, *Löwenstein*, akik a 20-as évek végén, a látszatvirágzás idején nőttek és buktak meg. Az állam állt a magánosok helyére, sok esetben még Angliában is, ahol állami kölcsönkibocsátások vagy állami jótállással támogatott vasutépítések kötvényei élénkitik a tőzsde forgalmát. Amint nincsen világgazdaság, úgy nincsen már kapitalizmus sem, a szó régi, magántulajdoni értelmében. Az állam finanszíroz, az állam támogatja a kivitelt, szanálja a „csődbe jutott nagyvállalatokat, államköltségen csökkentik a mezőgazdaságra nehezedő terheket (Dánia, Románia, stb.) másszóval: ahol és ami javulás van az állam beavatkozása révén, az csupán átmeneti és az adófizetők terhére megy, végeredményben tehát nem megoldás, hanem a terheknek a leggyöngébb vállra való áthárítása. Áll ez nemcsak a kiviteli jutalmakra, hanem éppen úgy pl. a valutaprémiumokra is.

Vannak, akik a javulás jeleit vélik felfedezni olyan körülményekben, mint például az U. S. A. külkereskedelmi zárkózottságának enyhítése. Tény, hogy Rooseveltt enyhítette az 1930-as vámtörvény drasztikus rendelkezéseit, amelyek óriási vámokkal tették lehetetlenné a behozatalt, tény, hogy Rooseveltt Canadával, valamint néhány kisebb európai állammal liberálisabb szellemű kereskedelmi szerződést kötött az elmúlt hónapok folyamán. De a nemzetközi kereskedelem még mindig jóval alatta van az 1929-es nivónak és ezek a szerződések sokkal kisebb

jelentőségűek, semhogy jóvátehetnék — még teljes érvényesülésük esetén is — a külkereskedelem katasztrófális zuhanását. Hogy mennyire jogosulatlan ilyen körülményekben a válság elmúlásának jelét látni, azt meggyőzően bizonyítja az angol-dán kereskedelmi helyzet. 1936 júniusában kerül az 1933-ban kötött angol-dán kereskedelmi szerződés megújításra, amely kezdetben kielégítőnek bizonyult, azonban az utóbbi év folyamán az agrár Dánia mind kevesebb ipari terméket vásárolt Angliától, mert saját maga berendezkedett ipari termelésre, számítva arra az esetre, hogy egy nap Angliában a mai konjunktura csökken és nem fedezheti onnan szükségletét. Másszóval: nem lehet egyidejűleg kereskedelmet folytatni és önellátásra berendezkedni.

Pedig a mai külpolitikai helyzetben a háborús veszély még inkább önellátás felé hajtja — akarva, nem akarva — az egyes államokat, mint az 1931/2-ben életbeléptetett valutakorlátozás. Ugy a valutakorlátozásoknak, mint az autarkianak észszerűtlen voltát sokan látják kapitalista körökben, így pl. *Mr. Beaumont-Pease*, a *Lloyds Bank Ltd.* elnöke így panaszkodott a *Lloyds Bank* ezévi közgyűlésén: „— Micsoda paradox világ! Mindnyájan egyetértünk abban, milyen akadályokat kellene a javulás utjából elhárítanunk és mégis mintha valami kérlelhetetlen végzet kényszerítene bennünket, hogy az akadályokat, illetve azok számát növeljük.” Valóban a végzet kérlelhetetlen. A tünetek sora azt mutatja, hogy bármi is történik a válság megoldására vagy enyhítésére, csak a válság újabb súlyosbodását eredményezi. De hozzá kell tennünk: *Beaumont-Pease* nem látta meg az igazságot, csupán annak egy-ét. Az igazság egy másik vonatkozását felismerte — még 1931-ben — a *Ford*-féle gondolatvilághoz közelálló amerikai bankár, *Filene*, aki a termelés és fogyasztás diszharmóniájában látva a világválság okát, a munkabérek felemelését és a profit csökkentését sürgette. El kell ismernünk: ez a javaslat még ma is, a válság előrehaladott állapotában is, alkalmas volna arra, hogy a katasztrófát elődázza, időben kitolja — ha el nem is hárihatja. — Vajjon hajlandók volnának-e az egyre fasiszálódó világban a tőkés osztály fejei arra, hogy csökkentsék profitjukat a gazdasági összeomlás és a világháború elkerülése kedvéért?

Ádám Elek

HITLER LÉPÉSÉNEK VISSZHANGJA A ROMÁN SAJTÓBAN

NÉMETORSZÁG BÁTORSÁGA: *Németország csak csodálható azért a módért, ahogyan követeléseiért harcol. Természetesen, a csodálatnak is megvan a határa. Nem kell félnünk Németországtól, de ha Európának megvolna az a bátorsága, ami a mai Németországnak, akkor nyugodtan élhetnének együtt és az európai egyensúly biztosítva lenne.”* (VREMEA, liberális.)

A FRANCIA KÜLPOLITIKA TRAGÉDIÁJA: „Tíz évvel ezelőtt a Ruhr-vidék megszállása katonai séta volt csupán, ma azonban a Németország elleni szankciók a háborút jelentik. Ime a francia külpolitika tragédiája, azé a külpolitikéé, amelyet a baloldal bűnös machinációi irányítanak. Ami előre látható volt, az bekövetkezett; Németország egyoldalúan ugyan, de teljes egészében megvalósította a joqeyenlőséget.” (VES-TITORII, szélsőjobboldali.)

HITLER VÉRES KARDJA: „Hitler a Barbarossák véres kardját emelte fel. Ha azonban az Európa feletti uralmi vágyának örületében a barbarizmus kesztyűjét dobja a világ elé, akkor ezt a kihívást elfogják fogadni mindazok, akik a népek szabadságának védelmezői.” (NEAMUL ROMANESC, Iorga professzor napilapja.)